

Aan
De minister van Financiën van Curaçao

Adres kantoor Curaçao
De Rouvilleweg 39
Willemstad, Curaçao
Telefoon (+5999)4619081

Adres kantoor Sint Maarten
Frontstreet 26
Convent Building
Philipsburg, Sint Maarten
Telefoon (+1721) 5430331

Contactpersoon
Cluster Curaçao
Datum
23 april 2020
Ons kenmerk
Cft 202000046

Telefoonnummer
+5999 4619081
E-mail
info@cft.cw
Uw kenmerk

Adres kantoor Aruba
L.G. Smith Boulevard 68
La Piccola Marina
Oranjestad, Aruba
Telefoon (+297) 5832800
E-mail info@cft.cw
Internet www.cft.cw

Pagina
1/7

Bijlage
-

Onderwerp

Advies op basis van artikel 11 van de Rft bij de eerste ontwerp suppletoire begroting 2020

Geachte heer Gijsbertha,

Op 16 april jl. ontving het College financieel toezicht Curaçao en Sint Maarten (Cft) de ontwerp suppletoire begroting 2020 (begrotingswijziging, hierna: BW) met het verzoek daarbij te adviseren. Hierbij ontvangt u het advies van het Cft bij dit ontwerp op basis van artikel 11 van de Rijkswet financieel toezicht Curaçao en Sint Maarten (Rft).

De BW die u aanbiedt aan de Staten dient conform artikel 11 lid 2 van de Rft vergezeld te gaan van dit advies, inclusief een toelichting over de wijze waarop rekening is gehouden met dit advies.

Achtergrond

Naar aanleiding van de vastgestelde begroting 2020, startte het Cft eerder dit jaar een hoor- en wederhoortraject. In dit kader constateerde het Cft in zijn reactie van 5 maart jl. dat de financiële situatie van Curaçao zorgwekkend is en dat de vastgestelde begroting niet aan de normen voldoet zoals genoemd in artikel 15 van de Rft en de aanwijzing¹. Op grond van artikel 13 lid 1 van de Rft werd Curaçao verzocht uiterlijk op 19 maart jl. een BW voor te leggen met daarin de compensatie van het tekort over 2019, een sluitende gewone dienst en de door het Cft voorgestelde correcties en gevraagde toelichtingen.

Op 13 maart jl. noopte de wereldwijde Covid-19 crisis Curaçao tot drastische maatregelen, waaronder de sluiting van het luchtruim met het volledig stilvallen van het toerisme tot gevolg. Om de sociaaleconomische gevolgen te kunnen opvangen presenteerde Curaçao op 2 april jl. een pakket van sociaal economische steunacties voor de maanden april tot en met juni: Alivio 1 en Alivio 2.

---

¹ kenmerk: Cft 202000030

De Rijksministerraad (RMR) besloot op 9 april jl. op basis van het advies van het Cft² tot liquiditeitssteun voor de inkomstenderving en de maatregelen ten behoeve van baanbehoud (totaal ANG 177 miljoen voor april en de eerste helft van mei)³. Voor de gevolgen, en mogelijke liquiditeitssteun voor de premiederving, voor de sociale fondsen verzocht het Cft om verder inzicht. Voor de andere voorgenomen maatregelen uit het steunpakket is door de RMR geen directe liquiditeitssteun verstrekt en is Curaçao gevraagd, binnen de beperkingen van hun begrotingen, welke dekking zij zelf zouden kunnen genereren voor voorgenomen noodmaatregelen.

Daarnaast heeft het Cft er kennis van genomen dat Curaçao, als mogelijke aanvulling op de ontvangen liquiditeitssteun, een lening wil aantrekken van ANG 100 miljoen, in afwijking van artikel 15 lid 1 en artikel 16 van de Rft. De RMR heeft zich niet uitgesproken over een algehele afwijking van artikel 16 Rft en er is dan ook geen grond voor afwijking van normen in de Rft die met andere leningen samenhangen, anders dan de lening van ANG 177 miljoen die met de 1^e tranche liquiditeitssteun is geaccordeerd.

Het is tegen deze achtergrond dat de nu voorliggende BW wordt beoordeeld. Hierbij geldt dat het toetsingskader van deze BW wordt gevormd door de Rft en de aanwijzing⁴, met dien verstande dat de RMR op 27 maart jl. heeft besloten dat kan worden afgeweken van de centrale begrotingsnorm zoals vervat in artikel 15 lid 1 van de Rft⁵. Over de mate waarin van deze norm (en mogelijk andere normen uit de Rft) kan worden afgeweken is op 9 april jl. bepaald dat hierover eerst op 3 juli a.s. door de RMR zal worden besloten. Curaçao kan dan ook geen verplichtingen aangaan die niet in overeenstemming zijn met de Rft of afwijkingen van de Rft betreffen die niet door de RMR expliciet zijn toegestaan.

Oordeel

Het Cft constateert dat zijn aanbevelingen bij de vastgestelde begroting, zijn adviezen die samenhangen met de liquiditeitssteun en besluitvorming van de RMR hierover van 9 april jl. onvoldoende zijn verwerkt in de BW.

Naar aanleiding van de aanbevelingen bij de vastgestelde begroting stelt Curaçao een aantal inkomsten naar beneden bij zonder dat het uitgavenniveau hieraan is aangepast. Van het begrote tekort wordt ANG 70 miljoen veroorzaakt door deze bijstelling en houdt derhalve geen direct verband met de Covid-19 crisis.

Uit de BW blijkt niet dat het land ervoor kiest om maatregelen uit het steunpakket te versoberen of hiervoor in de begroting dekking te zoeken. Het steunpakket wordt ingezet voor drie maanden, dit is een positieve inschatting van de termijn waarop de economie weer herstellend zal zijn.

---

² Kenmerk: Cft 202000041.

³ Kenmerk: 2020-0000188846.

⁴ Staatsblad 2019, 279, Besluit van 12 juli 2019, houdende het geven van een aanwijzing aan het bestuur van Curaçao tot aanpassing van de begroting 2019, rekening houdend met de in artikel 15 van de Rijkswet financieel toezicht Curaçao en Sint Maarten genoemde normen.

⁵ Kenmerk: 2020-0000167046.

Met het inzetten van dit steunpakket geeft de BW een begrotingstekort weer van ANG 766 miljoen dat volledig zou moeten worden gefinancierd. Als de duur van de crisis en benodigde inzet van het steunpakket langer blijkt dan nu is aangenomen en/of als er aanvullende liquiditeitsbehoeften blijken te zijn door bijvoorbeeld de impact van de crisis op overheidsentiteiten met een belangrijke nutsfunctie, door een oplossing voor de problematiek bij de Girobank of door een vertraagde herstart van de raffinageactiviteiten, zal dit tekort nog verder oplopen.

Het is daarom noodzakelijk dat Curaçao op zeer korte termijn alle mogelijkheden aangrijpt om het tekort te beperken en dit niet verder vooruit schuift. Meer dan ooit is nodig om kritisch te kijken naar inkomsten verhogende en uitgaven verlagende maatregelen. Vertraging in het uitvoeren van maatregelen kan niet meer aan de orde zijn.

Het Cft geeft de volgende aanbevelingen bij de BW:

1. Verwerk in de BW substantiële kostenbesparingen en/of versober het steunpakket voor dat deel dat niet met liquiditeitssteun zal worden gefinancierd.
2. Voorzie de BW van een toelichting op de houdbaarheid van de sociale fondsen en de concrete stappen en resultaten die nodig zijn om de fondsen op lange termijn houdbaar te laten zijn. Het Cft vraagt u om meer informatie en verdere duidelijkheid over uw aanpak.
3. Voorzie de BW van een toelichting op de situatie van de Girobank-problematiek en de herstart van de raffinaderij. Kwantificeer hierin de risico's voor de landsbegroting.
4. Kwantificeer de risico's die zich mogelijk anderszins aandienen bij de overige nutsbedrijven.

Toelichting

Niet Covid-19 gerelateerde aanpassingen

In de BW is gedeeltelijk invulling gegeven aan de aanbevelingen die het Cft deed bij de vastgestelde begroting. De baten zijn bijgesteld naar het realisatieniveau 2019 voor de omzetbelasting en de algemene bestedingsbelasting en onroerendzaakbelasting zijn naar beneden bijgesteld. Ook de dividenden zijn volgens aanbeveling naar beneden bijgesteld. Er is geen invulling gegeven aan de bijstelling van het uitgavniveau gerelateerd aan deze lagere baten.

Daarnaast is er geen invulling gegeven aan het verzoek om:

- Toelichting te geven op het vervangingsplan van ambtenaren die vroegtijdig uit dienst treden.
- Een aanpassing te doen op de kapitaaldienst voor de uitvoering van het Masterplan Toerisme.
- De second opinion van SOAB aan te leveren over het nieuwe ziekenhuis en de besparingsmaatregelen in de zorg.

- Een toelichting op de invoering van de CARENS-dagen en de houdbaarheid van de sociale fondsen.

Curaçao had in de vastgestelde begroting ANG 11,3 miljoen opgenomen ter dekking van de tekorten over de jaren 2017 tot en met 2019. Deze reservering is in de BW niet langer opgenomen.

Het vorenstaande is cijfermatig weergegeven in tabel 1. Door het bijstellen van de inkomsten zonder aanpassing van de uitgaven of daaraan gerelateerde maatregelen stelt het Cft vast dat het saldo van de gewone dienst ANG 70 miljoen negatief zou zijn wanneer de gevolgen van Covid-19 buiten beschouwing worden gelaten. Dit begrotingstekort dient een plek te krijgen in de door te voeren structurele hervormingen die noodzakelijk zijn voor duurzame overheidsfinanciën en het herstel van de economie.

Mutaties begrotingswijziging niet gerelateerd aan Covid-19	ANG in mln.
Ad 1: Lagere opbrengst OB/ ABB	-37
Ad 2: Lagere opbrengst OZB	-21
Ad 4: Lagere dividendopbrengsten	-23
Tekortcompensatie niet langer opgenomen in begroting 2020	11
Totaal	-70

Tabel 1: Begrotingstekort niet gerelateerd aan Covid-19

Het Cft constateert daarnaast dat bestaande problematiek waarvoor een financiële oplossing gevonden moest worden, waaronder de Girobank en de herstart van de raffinaderij, geen onderdeel vormen van deze BW.

Daarnaast wacht het Cft nog steeds op de afgesproken second opinion van de SOAB en de gevoeligheidsanalyse op de geactualiseerde businesscase met betrekking tot het Curaçao Medical Center (CMC). Ook heeft het Cft niet kunnen vaststellen dat de noodzakelijke besparingsmaatregelen voor de zorg, ter dekking van de hogere exploitatielasten voor het CMC genomen zijn. Met alle begrip voor de huidige toestand verzoekt het Cft u de verzochte informatie en inzichten alsnog te geven alsook de exploitatiecijfers van het CMC sinds de opening.

Gevolgen Covid-19 en beleidsmaatregelen

Curaçao neemt het scenario van drie maanden sluiting en geleidelijk herstel met een reële krimp van de economie van 14,9 procent als basis voor de BW. Dit scenario was ook de basis voor de toegekende liquiditeitssteun en is door de Centrale Bank van Curaçao en Sint Maarten (CBCS) doorgerekend.

Het scenario dat Curaçao aanhoudt voor de daling van de ontvangsten in het tweede kwartaal schat het Cft in als realistisch. De eerder door de CBCS doorgerekende scenario's houden echter geen rekening met de totale lock-down die vanaf 30 maart jl. geldt. De lock-down zal tot extra vraaguitval en verdere daling van de binnenlandse bestedingen leiden wat de krimp van de economie nog verder zal doen toenemen. Inmiddels heeft de CBCS haar raming voor 2020 aangepast op basis van deze lock-down. In het geval van Curaçao heeft CBCS een lock-down doorgerekend van 1, 2 en 3 maanden en tekent daarbij aan dat recent de maatregelen enigszins zijn versoepeld. De economische krimp is afhankelijk van de duur van lock-down en bedraagt 17,7%-25,4%. Op dit moment is niet met zekerheid te zeggen hoelang de lock-down duurt en het Cft oordeelt dat de door Curaçao gekozen scenario in terugval van de opbrengsten vooralsnog een reëel uitgangspunt is.

Naast de weggevallen inkomsten neemt Curaçao in de BW een door de Commissie Noodfonds geadviseerd pakket aan sociaaleconomische steunacties op. Het pakket voor drie maanden bestaat uit een maatregel voor behoud van werkgelegenheid (ANG 126 miljoen), een maatregel voor behoud van inkomen voor zelfstandigen (ANG 30 miljoen), maatregelen ter ondersteuning van de doorlopende kosten van ondernemingen (ANG 38 miljoen), maatregelen voor de weerbaarheid van onderstandstrekkingen (ANG 20,6 miljoen), maatregelen voor sociaal maatschappelijke initiatieven (ANG 30 miljoen), een bijdrage aan de SVB wegens gemiste premies (ANG 54 miljoen) en een aantal fiscale steunacties (ANG 33,2 miljoen lagere baten).

Begrotingswijziging

De gevolgen van Covid-19 voor de begroting, de niet Covid-19 gerelateerde aanpassingen aan de begroting en de sociaaleconomische steunacties resulteren in een BW met ANG 1.350 aan begrote baten (een daling van ANG 417 miljoen) en ANG 2.116 miljoen aan begrote lasten (een stijging van ANG 349 miljoen). Het begrotingstekort komt daarmee in de BW uit op ANG 766 miljoen.

In tabel 2 en 3 vindt u de wijzigingen voor de baten respectievelijk de lasten. De beleidsmaatregelen uit het steunpakket zijn weergegeven in lichtgrijs.

Begrotingswijziging baten	bedrag in ANG in mln.
Fiscale steunacties Alivio 1	-33,2
Lagere baten	-302,5
Lagere opbrengst OB/ ABB	-37
Lagere opbrengst OZB	-21,3
Lagere dividendopbrengsten	-23
Totaal	-417

Tabel 2 Wijziging begroting baten

Begrotingswijziging lasten	bedrag in ANG in mln.
Maatregel werkgelegenheid werknemers	126
Maatregel werkgelegenheid ZZP	30
Maatregel ondernemers	38
Maatregel flexwerkers	20,7
Maatregel onderstand	20,6
Overige sociaal maatschappelijke initiatieven	30
Premies en uitgaven sociale verzekeringsbank	54,4
Sociaal maatschappelijke steunacties	0,7
Extra capaciteit ziekenhuiszorg	39,9
Reservering tekortcompensatie	-11,3
Totaal	349

Tabel 3 Wijziging begroting lasten

De RMR heeft op 9 april jl. besloten om over te gaan tot liquiditeitssteun voor de inkomstenderving en de maatregelen ten behoeve van baanbehoud voor een bedrag van ANG 177 miljoen voor de maand april tot en de eerste helft van mei. Ten aanzien van de overige maatregelen uit het steunpakket, is in de RMR besloten om Curaçao te vragen keuzes te maken in de bestaande begroting om daarvoor financiële ruimte te creëren en dit te vervatten in een BW voor 1 mei a.s. In het advies van het Cft over de liquiditeitssteun d.d. 7 april jl. waarvan u een afschrift heeft ontvangen zijn hiertoe opties en denkrichtingen aangereikt.

Het Cft constateert dat met de BW het volledige pakket van sociaal economische steunacties in de begroting wordt opgenomen. Er is geen keuze of prioritering gemaakt in de steunmaatregelen, noch is er in de begroting ruimte gecreëerd. Het Cft stelt vast dat de besluitvorming van de RMR van 9 april jl. onvoldoende is verwerkt in deze BW en adviseert het bestuur van Curaçao om kritisch na te denken over de inzet van liquiditeiten in het licht van de draagkracht van de begroting. De liquiditeitssteun is gebaseerd op inkomstenderving, de maatregel voor baanbehoud en mogelijk de sociale fondsen. Curaçao zal voor de overige steunmaatregelen de begroting moeten herzien en/of moeten nagaan of een versoering van het steunpakket mogelijk is.

Voor extra ziekenhuiscapaciteit ter voorziening van extra hygiënische- en beschermingsmiddelen en ter ophoging van de ziekenhuisvoorzieningen in de vorm van 100 Intensive Care Units is ANG 39,9 miljoen in de BW opgenomen. Het Cft verzoekt om inzicht in hoe dit bedrag is opgebouwd en hoe het zich verhoudt tot de beschermingsmiddelen en Intensive Care Units die beschikbaar worden gesteld door Nederland.

Lening Groeiakkoord

De BW bevat voor de kapitaaldienst een extra lening van ANG 30 miljoen op basis van het Groeiakkoord. Curaçao stelt te hebben voldaan aan de voorwaarden van het Groeiakkoord en dat daarom een leencapaciteit van ANG 30 miljoen dient te worden vrijgegeven.

In de BW is opgenomen dat er een nadere prioritering en herijking van het Groeiakkoord is overeengekomen. Het Cft wijst erop dat in de brief⁶ van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties aan de Tweede Kamer van 7 april jl. staat dat aanvragen voor financiële ondersteuning in het kader van het Groeiakkoord zullen worden bezien in het licht van de nieuwe financiële ondersteuningsaanvragen van Curaçao. Het Cft zal de behandeling van dit leenverzoek uitstellen totdat daar meer duidelijkheid over is.

Tot slot

Het Cft realiseert zich terdege dat het aanpassen van de begroting met inachtneming van zijn aanbevelingen en de besluiten van de RMR onder de huidige omstandigheden een lastige opgave is. De reeds voor de crisis krimpende economie, meerjarige begrotingstekorten, de (fors) oplopende schuldquote en problematiek op diverse beleidsterreinen, maakt het prioriteren en herschikken van de begroting niet eenvoudiger, maar des te noodzakelijker. Het Cft adviseert Curaçao om binnen drie maanden, of eerder indien daartoe de noodzaak bestaat, na vaststelling van de aangepaste BW een nieuwe begrotingswijziging voor te bereiden waarmee actuele inzichten van dat moment en verdere noodzakelijke bijsturing in de begroting van het land kan worden verwerkt.

In de verwachting u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
De voorzitter van het College financieel toezicht Curaçao en Sint Maarten

Prof. dr. R.H.J.M. Gradus

Deze brief is in afschrift verstuurd aan:
De minister-president van Curaçao
De secretaris-generaal van het ministerie van Financiën van Curaçao

---

⁶ kenmerk 2020-0000185236